

SULLIVAN FERENC¹ – KÁNTOR ZOLTÁN²

„Közeli távolság”

A magyarországi fiatalok külhoni magyarsággal kapcsolatos attitűdjei a nagymintás ifjúságkutatások tükrében

Absztrakt

A tanulmány a magyarországi fiatalok külhoni magyar közösségekkel kapcsolatos viszonyát tekinti át, a hangsúlyt a Magyar Fiatalok 2024 kutatásra és a nagymintás ifjúságkutatás korábbi hullámaira helyezve. A 2012 óta összehasonlítható nemzeti identitásmutatók erős és tartós magyar kötődést jeleznek: a fiatalok magas arányban érzik magukat magyarnak, szeretik a magyar nyelvet és Magyarországot, és a legtöbb identitáselem 2012 és 2020 között erősödött. Továbbá a külhoni magyarokhoz fűződő személyes kapcsolatok továbbra sem tekinthetők általánosnak. A Magyar Fiatalok 2024 szerint a 15–34 évesek mintegy 85 százaléka nem rendelkezik közvetlen külhoni magyar rokoni vagy baráti kötődéssel, miközben a külhoni régiókba irányuló utazás – különösen Erdély esetében – számottevő. Az eredmények arra utalnak, hogy a fiatal generáció nemzeti közösségképe nagyrészt szimbolikus, oktatási és kulturális szocializáción, illetve alkalmi mobilitáson alapul; a mindennapi, tartós határokon átívelő kapcsolathálózat ennél jóval gyengébb. A fiatalok körében ezért a nemzetpolitikai attitűdök megértéséhez a nemzeti identitás mellett a személyes tapasztalat, az oktatási mobilitás és a politikai szocializáció együttes vizsgálata szükséges.

Kulcsszavak: fiatalok, külhoni magyarok, nagymintás ifjúságkutatás, Magyar Fiatalok 2024, nemzeti identitás, személyes kapcsolatok, Határtalanul Program, Rákóczi Szövetség

¹ Kutatási és elemzési vezető, Rákóczi Szövetség; doktorandusz, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola.

² Igazgató, Nemzetpolitikai Kutatóintézet; egyetemi docens, intézetvezető, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar.

Bevezetés – Miért érdemes külön vizsgálni az ifjúság külhoni magyarokkal kapcsolatos attitűdjeit?

Az anyaországi magyarok külhoni magyar közösségekhez fűződő viszonya nem írható le csupán az elfogadás-elutasítás leegyszerűsítő skáláján. Elválhat egymástól a kulturális nemzethez tartozás elismerése, a hétköznapi társadalmi közelség, a konkrét nemzetpolitikai intézkedések támogatása, valamint a külhoni közösségekről rendelkezésre álló tudás, személyes tapasztalat és élményanyag. A fiatal generáció esetében ez a többdimenziós megközelítés különösen fontos, ugyanis a magyarországi 15–34 évesek döntő többsége már az Európai Unióhoz való csatlakozás után vagy az azt megelőző „európaizációs” folyamatban szocializálódott, ezért az idősebb generációkhoz képest természetesebb tapasztalat számára a határok átjárhatósága, a nemzetközi mobilitás és a többes kötődés.

Ezzel párhuzamosan e generáció közvetlen emlékezete nem terjed ki olyan, az anyaország és a külhoni közösségek kapcsolatát döntően meghatározó eseményekre, mint az 1980-as évek végének erdélyi menekülthulláma, a jugoszláv háborúk időszaka vagy a státustörvény körüli viták. A külhoni magyarsággal kapcsolatos közbeszédet sok tekintetben máig befolyásoló 2004. december 5-i népszavazást is legfeljebb a korosztály legidősebb tagjai élhették meg politikailag értelmezhető életkorban. Napjaink magyarországi ifjúsága számára a könnyített honosítás, a külhoni magyarságnak biztosított széles körű oktatási és kulturális támogatások, a Határtalanul Program, illetve a nemzeti összetartozás intézményes keretei már nem rendkívüli politikai innovációként, hanem sokkal inkább környezeti adottságként jelennek meg. A generációs nézőpont ezért alkalmas annak vizsgálatára, hogy az intézményes nemzetpolitika milyen kapcsolatban áll a tényleges társadalmi közelséggel.

A nemzeti identitás ugyanakkor a politikai és társadalmi szocializáció során formálódik: a család, az iskola, a személyes tapasztalatok és a közéleti diskurzusok egyaránt alakítják, és az egyén élete során folyamatosan változhat. E tekintetben azonban lényeges különbség van a többségi és a kisebbségi helyzetben élő magyarok tapasztalatai között. A határon túli magyar fiatalok számára a nemzeti hovatartozás kérdése a mindennapokban is közvetlenül jelen lévő valóság, hiszen magyar identitásukat egy másik állam politikai, jogi és nyelvi környezetében élik meg – hétköznapi döntési stratégiáik közvetlenül vagy közvetetten nemzeti-nyelvi kötődéseik erősödését vagy gyengülését is implikálják. A magyarországi fiatalok ezzel szemben az államalkotó többség tagjaiként találkoznak a nemzeti identitás kérdésével, amely számukra inkább a magyar államhoz, a magyar nyelvhez és kultúrához, a nemzeti közösség egészéhez, illetve a határon túl élő magyarokhoz való viszonyban kap jelentést. A két csoport közötti alapvető különbség tehát az eltérő állampolgári, intézményi és társadalmi helyzetben rejlik. A magyarországi és a külhoni fiatalok nemzeti identitásának összevetése erre részletesebben rávilágít később, amikor jelen kutatás összevetésre kerül a külhoni kutatási eredményekkel.

Kutatási háttér és összehasonlíthatóság

A magyarországi nagymintás ifjúságkutatási program 2000-ben indult, és 2020-ig négyévente, jellemzően 8000 fős, a magyarországi 15–29 éveseket reprezentáló mintán vizsgálta a fiatalok élethelyzetét és attitűdjeit. A jelen tanulmány szempontjából a legszorosabban összehasonlítható nemzetiidentitás-blokk 2012-től része a kérdőívnek. A 2016-os és a 2020-as hullámokban a magyarországi minta mellett már a négy legnagyobb külföldi magyar közösség – Erdély, Felvidék, Vajdaság és Kárpátalja – fiataljai körében is párhuzamos adatfelvétel zajlott, megteremtve a Kárpát-medencei összevetés lehetőségét, az anyaországi és az egyes külföldi magyar közösségek fiatalságának élethelyzete, attitűdjei, értékvilága közötti konvergálás mérhetőségét.³

A Magyar Fiatalok 2024 kutatás részben folytatja ezt a hagyományt, de két fontos módszertani változtatással. A 2024-es hullám a célcsoportot 15–34 évre tágította, és 5000 fős, személyes TAPI-adatfelvétellel dolgozott; a kérdőív egyes moduljait négy, egyenként 1250 fős reprezentatív almintán kérdezték le. A magyar identitás változásának összehasonlíthatósága érdekében az adatanyag külön tartalmazza a 15–29 éves korosztály adatait is. A trendek értelmezésekor ugyanakkor óvatosság szükséges: az azonos vagy hasonló témájú kérdések kérdéskörnyezete, válaszkategóriái és bázisai nem minden hullámban feleltethetőek meg teljesen egymásnak.⁴

A korhatár 34 évre emelése tartalmi szempontból is indokolt, hiszen a tanulmányok befejezése, a stabil munkapiaci pozíció, a párkapcsolati és családalapítási döntések, illetve a szülői háztól való leválás egyre gyakrabban nyúlik a harmincas életévek elejére. Az ifjúsági életszakasz kitolódása, határainak képlékennyé válása kapcsán szakmai konszenzus alakult ki. A nemzeti identitás szempontjából ugyanakkor a 2024-es adatok azt mutatják, hogy a 15–29 és a 15–34 éves csoport között mindössze csekély eltérések vannak. A „magyarnak érzem magam”, a magyar nyelv és Magyarország szeretete mindkét korcsoportban lényegében azonos átlagot ért el. Ez arra utal, hogy a célcsoport kibővítése önmagában nem magyarázza az identitásmutatók 2020-hoz képest látható kisebb visszarendeződését; a változások mögött inkább időszaki, társadalmi és kérdezéstechnikai tényezők állhatnak. A 2024-es adatfelvétel további lehetőséget ad a nemzetpolitikai attitűdök társadalmi háttérének vizsgálatára is. A támogatáspolitikai, az egyszerűsített honosítás és a külföldi magyarok szavazati jogának megítélését a politikai érdeklődés, a médiahasználat, a vallásosság, a településtípus, valamint a külföldi kapcsolatok és utazási tapasztalatok szerint is érdemes bontani. A társadalmi távolságra és az identitásindexre vonatkozó önkítöltős modulok kisebb elemszámú almintákon

³ Székely 2022; 2024.

⁴ Gyorgyovich et al. 2025.

készültek. Az alábbi összefüggések leíró jellegűek; a többváltozós modellek kontrollált kapcsolatokat jeleznek, de a keresztmetszeti adatfelvétel miatt oksági következtetésre nem alkalmasak.

Történeti előzmények: erős identitás, változó közelség

A késő szocialista korszak ifjúsági nemzettudat-kutatásai már erős magyar önazonosságot jeleztek, azonban a külhoni magyar közösségek közvetlen megítélését a kor politikai és kutatási korlátjai miatt csak részlegesen lehetett mérni.⁵ A 80-as évek végének romániai válsága és az erdélyi menekültek megjelenése egyszerre tette láthatóvá a nemzeti szolidaritást és a bevándorlással, munkavállalással járó hétköznapi feszültségeket. Egy 1992-es ifjúsági attitűdvizsgálatban a magyar nemzetiségű menekültek befogadását a válaszadók mintegy héttizede elfogadta, azaz a külhoni magyarok befogadását pártolók lényegesen többen voltak, mint a kulturálisan távolibbnak érzékelt csoportok befogadása mellett kiállók.⁶

A rendszerváltást követően a külhoni magyarok támogatása fokozatosan közpolitikai kérdéssé vált.⁷ A státustörvény, majd a 2004-es népszavazás megmutatta, hogy a szimbolikus nemzeti közelség nem jelenti automatikusan az állampolgársági, jóléti vagy politikai jogok azonos megítélését. E különbségtétel a fiatalok esetében is lényeges: a deklaratív nemzetiidentitás-mutatók magas értékeiből önmagában nem következik sem a külhoni magyarokkal való intenzív személyes kapcsolat, sem a konkrét nemzetpolitikai intézkedések támogatása.

Kiindulási pontunk az, hogy az előző évtizedekhez képest az anyaországi és a külhoni magyar közösségek közötti interperszonális kapcsolatok jóval inkább összefonódtak, sőt, a tanulási és munkavállalási mobilitás, a földrajzi távolságok összezsugorodása és a külhoni magyarság a korábbiakhoz képest enyhébb, de ma is zajló gravitációja az anyaország felé bizonyos tekintetben el is mosta az „anyaországi magyar” kontra „külhoni magyar” distinkciót. Ezt a folyamatot erősítette 2010-től az egységes magyar nemzet koncepciójának hangsúlyos megjelenése a kormányzati retorikában, amelynek deklarált célja a magyar közösségek Trianon óta zajló „szétfejlődésének” visszafordítása volt.⁸ Árulkodó, hogy míg 2011-ben 288 024 fő élt Magyarországon, akik a szomszédos országokból érkeztek, számuk 2017-re 22 százalékkal emelkedett (szám szerint 352 506 fő, akik közül 313 000 magyar nemzetiségű érkezett a Trianon előtti országterületről). Ma a Romániában született, Magyarországon élő személyek száma magasabb, mint Debrecen teljes

5 Csepeli 1985.

6 Csepeli–Örkény 1996.

7 Ablonczy–Bárdi 2010.

8 Bárdi 2013.

lakossága.⁹ A rendszerváltozás óta a szomszédos országokból Magyarországra áttelepült magyar nemzetiségűek száma mintegy 400 ezerre tehető; a napjainkban is zajló folyamat elsősorban a fiatalokat, illetve az aktív korosztályt érinti.

A nagymintás ifűsághkutatások 2012 és 2020 között: a nemzeti identitás erősödése

2012-től a nagymintás ifűsághkutatások azonos, ötfokú skálára épűlő állításokkal követik a magyar identitás több elemét. A 2012-es adatok szerint már ekkor is magas volt a magyarsághtudat: a „magyarnak érzem magam” állítás átlaga 4,33, a „szeretem a magyar nyelvet” állításé 4,31 volt. Az „összetartozás” összetettebb, részben etnocentrikus elemeket is tartalmazó indexe ennél mérsékeltebb értéket mutatott, ami arra utal, hogy az önazonosság és a kizárólagosság nem azonos intenzitású dimenziók.¹⁰

2016-ra a magyarsághtudat számos eleme tovább erősödött. A „büszke vagyok arra, hogy magyar vagyok” állítás átlaga 3,97-ről 4,15-re, a „szeretem Magyarországot” állításé 4,16-ről 4,25-re emelkedett. A teljes mértékben egyetértők aránya a magyarsághra való büszkeség esetében 37-ről 42 százalékra nőtt, a „Magyarország a legjobb ország, ahol élni lehet” állítás esetében pedig 19-ről 25 százalékra emelkedett az így vélekedők mértéke.¹¹ 2020-ban az identitás további erősödését rögzítették: a fiatalok 95 százaléka magyarnak vallotta magát, a „magyarnak érzem magam” állítás átlaga 4,38-ra, a „büszke vagyok arra, hogy magyar vagyok” állítás 4,24-re nőtt.¹²

1. táblázat: A magyar identitás néhány összehasonlítható eleme, 2012–2024^{13,14}

Állítás	2012	2016	2020	2024 (15–29)
Magyarnak érzem magam.	4,33	4,34	4,38	4,27
Szeretem a magyar nyelvet.	4,31	4,30	4,37	4,27

⁹ Kincses 2023.

¹⁰ Székely 2013.

¹¹ Bauer et al. 2017.

¹² Domokos et al. 2021.

¹³ Ötfokú skálán mért átlagok. A 2024-es adat a 15–29 éves almintára vonatkozik; a 2024-es jelentés kerekített értékeket közöl.

¹⁴ A nemzeti identásra vonatkozó kérdésblokk elemszáma az egyes kutatási hullámokban eltért. 2012-ben a kérdések a teljes, mintegy 8000 fős mintán szerepeltek (az érvényes válaszok száma állításonként n = 7122–7516), 2016-ban és 2020-ban megközelítőleg 2000 fős almintán (n = 1956–1999, illetve n = 1981–1986). A 2024-es adatfelvételben a blokk n = 1250 főn került lekérdézésre; a korábbi hullámokkal életkor szerint közvetlenül összevethető 15–29 éves almintán n = 895 fő.

Állítás	2012	2016	2020	2024 (15–29)
Szeretem Magyarországot.	4,16	4,25	4,31	4,21
Büszke vagyok arra, hogy magyar vagyok.	3,97	4,15	4,24	4,13
Büszke vagyok arra, hogy magyar állampolgár vagyok.	3,93	4,11	4,21	4,08
Életem nagy részét inkább Magyarországon szeretném leélni.	3,88	4,06	4,16	4,02
Magyarország a legjobb ország, ahol élni lehet.	3,17	3,46	3,77	3,60

Forrás: Magyar Ifjúság 2012; Magyar Ifjúság Kutatás 2016; Magyar Fiatalok 2020; Magyar Fiatalok 2024

A hosszabb idősor legfontosabb tanulsága, hogy a magyarországi fiatalok nemzet-tudata tekintetében magas kiinduló szint és az erre épülő mérsékelt erősödés volt tapasztalható az elmúlt bő egy évtizedben. 2012 és 2020 között a legtöbb pozitív identitásállításnál növekedett az egyetértés. A 2024-re vonatkozó értékek továbbra is magasak, bár több mutatonál enyhe visszarendeződés látszik a 2020-as csúcshoz képest. A magyarság kulturális és érzelmi dimenziói stabilabbak, mint az ország kizárólagosan pozitív értékelésére vagy a Magyarországon maradásra vonatkozó állítások. Ez arra utal, hogy a nemzeti identitás a fiatalok körében erős, de nem feltétlenül zárja ki a mobilitást, a többes kötődést vagy akár a kritikus országértékelést.

A 2012-es részletesebb identitásvizsgálat további fontos különbséget is láthatóvá tett. A magyarságtudat összesített mutatója országosan 4,2-es átlagot ért el, miközben az összetartozás indexe 3,6, a kirekesztésé 3,0 volt, azaz erős önazonosság nem vonta magával automatikusan a nem magyar csoportokkal szembeni erős elhatárolódást. Ez a külhoni magyarok megítélésének szempontjából azért lényeges, mert a nemzeti közösséghez való tartozás ma már sok esetben kevésbé értelmezhető „zéró összegű”, kizárólagos identitásként. A magyar kulturális identitáshoz való erős kötődés összeegyeztethető a nyitottabb társadalmi attitűdökkel és az európai, regionális vagy helyi kötődésekkel is. A nagymintás kutatások alapján tehát inkább többes és rétegzett, mint kizárólagos identitásszerkezet feltételezhető, ami összhangban van a határok átjárhatóságával, a digitális világ által közvetített kulturális hatások térnyerésével, a közösségek virtualizálódásával.

Hasonló következtetésre vezet a politikai érdeklődés és a nemzeti identitás egymás mellé helyezése. A 2020-as hullámban a magyar identitás mutatói kifejezetten magasak voltak, miközben a politika iránti érdeklődés ötfokú skálán mindössze 2,4-es átlagot ért el. A nemzeti önazonosság tehát a fiatalok jelentős részénél nem feltétlenül pártpolitikai vagy napi közéleti aktivitás formájában jelenik meg, hanem kulturális, nyelvi és érzelmi kötődésként manifesztálódik. Ez megmagyaráz-

hatja azt is, hogy a külhoni magyarsághoz való viszony egyszerre lehet pozitív és kevésbé reflektált: a közösségi azonosulás magas, miközben a konkrét intézményi kérdések, támogatási mechanizmusok vagy külhoni társadalmi folyamatok részletes ismerete jóval egyenetlenebb lehet. A későbbi kutatásoknak ezért a „mennyire magyar” típusú identitáskérdések mellett a tudásszintet és a konkrét tapasztalatokat is célszerű lenne mérniük.

Magyar Fiatalok 2024: külhoni utazások és személyes kapcsolatok

A Magyar Fiatalok 2024 kutatás egyik legfontosabb újítása, hogy a nemzeti identitás mellett külön blokkban vizsgálja a fiatalok határon túli magyarokkal való kapcsolatát. Az eredmények alapján a 15–34 évesek körében Erdély a legismertebb és leggyakrabban felkeresett magyarlakta külhoni térség: a válaszadók mintegy egyharmada járt már ott. Ez – tekintve az erdélyi magyarság lélekszámát, Erdély kiemelt szerepét a magyar történelemben és kultúrában – aligha meglepő. A Felvidéken nagyjából minden negyedik válaszadó fordult meg. Váratlan eredmény, hogy a kutatás szerint Órvidéken és Horvátország magyarlakta területein¹⁵ hasonló nagyságrendű csoport járt; a Vajdaság, Kárpátalja és a Muravidék ritkábban látogatott célpontok. Az utazások tipikus formái a családi utak, az iskolai kirándulások és a baráti társaságok közös útjai. Nem egyértelmű ugyanakkor az adatok alapján, hogy mekkora azok aránya, akik két vagy többféle társasággal (családdal, barátokkal, osztálykirándulás formájában, egyéb módon) is felkerestek egy-egy külhoni területet.

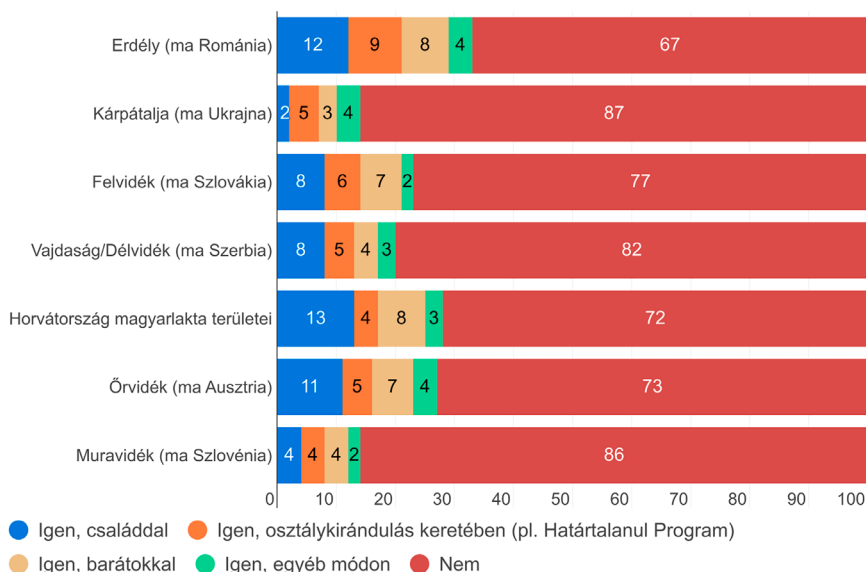
A kutatási jelentés külön kiemeli a diákutaztatási programok, köztük a Határtalanul Program szerepét az iskolai mobilitásban,¹⁶ amelynek keretében eddig több mint félmillió felső tagozatos gyermek utazott külhoni magyarlakta területre.¹⁷ Említést érdemel a Rákóczi Szövetség Diákutaztatási Programja – amelynek keretében az elmúlt másfél évtizedben közel kétszázezer anyaországi, illetve külhoni magyar diák utazhatott egy partnerintézmény magyar diákközösségéhez legalább egy országhatár átlépésével. A Szövetség összmagyar rendezvényei – amelyek évente több tízezer Kárpát-medencei, illetve diaszpórában élő résztvevő, főként általános és középiskolás korú fiatalok, illetve felsőoktatási hallgatók részvételével zajlanak – szintén az ifjúsági korosztály magyar–magyar kapcsolattartásának fontos színhelyei.

¹⁵ Gyaníthatóan Órvidék (Ausztria) és Horvátország magyarlakta területei kapcsán a pozitívan válaszolók többsége az adott országok területének egészére gondolhatott.

¹⁶ Gyorgyovich et al. 2025.

¹⁷ Magyarország Kormánya 2024.

1. ábra: A szomszédos országok egykor Magyarországhoz tartozó területein, illetve azok magyarlakta térségeiben megfordult válaszadók aránya¹⁸ (%)

Forrás: saját szerkesztés a Magyar Fiatalok 2024 súlyozott adatai alapján

A mobilitás és a különféle összmagyar rendezvényeken való részvétel mindazonáltal nem azonos a tényleges, hosszabb távon fenntartott kapcsolathálózat sűrűségével. A 2024-es kutatás szerint a 15–34 évesek mintegy 85 százaléka nem rendelkezik közvetlen külföldi magyar rokoni vagy baráti kötődéssel. Közele, külföldön élő családtagról 5 százalék számolt be, szülői vagy nagyszülői kapcsolatról pedig mindössze 1-1 százalék.¹⁹ A meglévő személyes kapcsolatok így inkább barátságokra és egyéni ismeretségekre, mint kiterjedt rokoni kapcsolatrendszerre épülnek. Mindez fontos különbséget jelez a nemzeti identitás és a társadalmi integráció mértéke között; a fiatalok erős magyar önazonossága nem feltétlenül jár együtt rendszeres, személyes kapcsolattal a határon túli magyarokhoz.

A 2020-as hullám ugyanakkor még azt mutatta, hogy a 15–29 évesek közel egyharmadának – 31 százalékának – volt valamilyen magyar rokoni és/vagy közeli

¹⁸ Kérdés: „Járt-e a szomszédos országok magyarok által lakott területein, vagyis azokon a területeken, amelyek egykor Magyarországhoz tartoztak?” Bázis: n = 1250

¹⁹ Ezen értékek alulmaradnak az MTA-Lendület Trianon Kutatócsoport 2020-as országos reprezentatív felmérésének adataihoz képest, amely szerint a magyarországi lakosság körében 18 százaléknak jelenleg is él rokoni a történelmi Magyarország mai országhatárokra kívüli területén. A családtörténetében azonosított, Magyarországra áttelepült rokoni ágról a válaszadók 28 százaléka számolt be, míg 37 százalék nyilatkozott úgy, hogy van határon túli magyar ismerőse (Trianon 100 MTA-Lendület Kutatócsoport 2020).

baráti kapcsolata a szomszédos országokban: 10 százalék csak rokont, 13 százalék csak barátot, 8 százalék pedig mindkettőt jelölt, míg 68 százalék egyik kategóriát sem. A 2020-as és 2024-es adat közvetlen trendként nem kezelhető, mert a korcsoport, a kérdés megfogalmazása és a válaszstruktúra eltér. A különbség mégis arra figyelmeztet, hogy a személyes kapcsolatok mérésénél a „rokon”, a „közeli barát” és a tágabb „közvetlen kötődés” fogalmának értelmezése lényegesen befolyásolhatja az eredményt. Bizonyosan annyi állítható, hogy a külföldi magyarsághoz fűződő tartós személyes hálózat a fiatalok többségénél továbbra sem tekinthető mindennapi tapasztalatnak.

A 2024-es területi utazási mintázat önmagában is árnyalja a „kapcsolathiány” képét. Erdély esetében a családi, iskolai és baráti utak egyaránt számottevőek, ami arra utal, hogy a térség egyszerre része a családi emlékezetnek, a szervezett oktatási mobilitásnak és a turizmusnak. A Felvidék és az Őrvidék földrajzi közelsége szintén elősegítheti a látogatást, míg Kárpátalja esetében a 2022 óta tartó háborús helyzet nyilvánvalóan korlátozza a mobilitást. A régiók látogatottságát ezért nem lehet kizárólag az érdeklődés vagy a nemzeti kötődés mércéjeként értelmezni; a földrajzi távolság, a közlekedési kapcsolatok, a biztonsági helyzet, az iskolai programok útvonalai és a családi kapcsolatok sűrűsége egyaránt befolyásolják. A lényegi kérdés az, hogy a látogatások milyen tartalmú találkozást hoznak létre a helyi magyar közösségekkel, kiemelten azon fiatal tagjaival.

Mit jelent mindez a fiatal generáció nemzetképére nézve?

A nagymintás adatok három, egymást kiegészítő jelenséget rajzolnak ki. Az első megállapítás, hogy a magyar identitás a fiatalok körében stabil és magas intenzitású. A „magyarnak érzem magam” és a magyar nyelv szeretete minden vizsgált hullámban a skála felső tartományában helyezkedik el. Ugyanakkor a külföldi magyar térségek megismerése nem pusztán tankönyveken, oktatási anyagokon keresztül történik: a fiatalok számottevő része járt legalább egy magyarlakta szomszédos régióban, amelyben mérhető szerepet játszanak a diákutaztatási programok. Ennek ellenére azonban a tartós személyes kapcsolatok továbbra is sokkal ritkábbak, mint ahogy azt a szimbolikus azonosulás vagy a fiatalságot célzó összmagyar rendezvények száma és elérése indokolná.

Ebből egy szimbolikusan egymáshoz közel, társadalmilag azonban lazán összekapcsolt generációs modell rajzolódik ki. A külföldi magyarok a fiatalok nemzeti közösségképében jelen vannak, de az ismeretek és érzelmi kötődések jelentős része közvetített: az iskola, a családi elbeszélések, a média, az emlékezetpolitika, a kulturális programok és az alkalmi utazások formálják. Ez önmagában nem jelent gyenge nemzeti szolidaritást, hanem inkább azt jelzi, hogy a közös identitás és a társadalmi hálózatok két különböző mechanizmus szerint működnek.

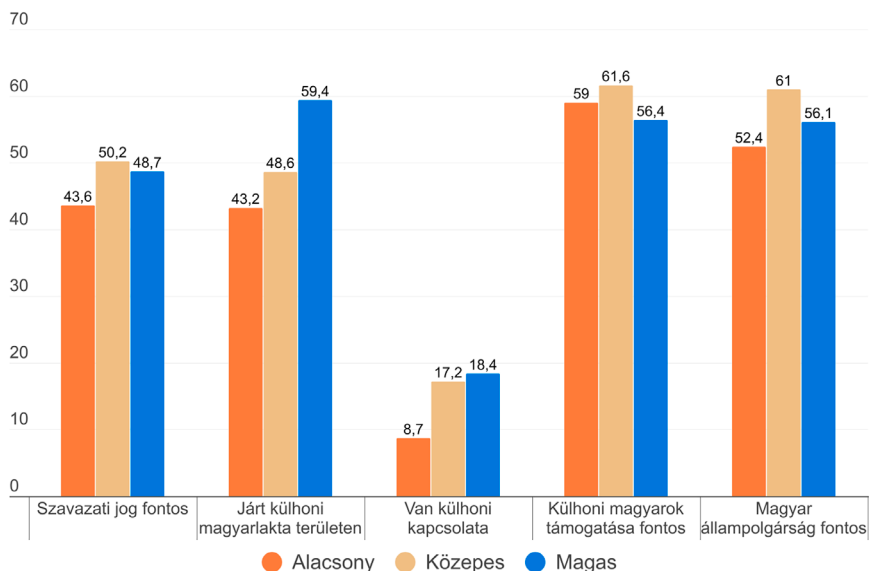
A fiatalok esetében ezért különösen fontos a személyes találkozások minősége. Az egyszeri osztálykirándulások, alkalmi utazások ugyan képesek lehetnek konkrét helyhez, történethez és közösséghez kapcsolni a külhoni magyarság addig absztrakt képét, de önmagukban nem feltétlenül hoznak létre tartós kapcsolatot. A hosszabb távú diákcseraprogramok, közös táborozások, egyetemi együttműködések, szakmai partnerkapcsolatok vagy kortárs közösségi projektek nagyobb eséllyel alakítanak ki kölcsönös hálózatokat. A nemzetpolitikai ifjúsági programok eredményességét ezért nemcsak az utazók számával, hanem a később fennmaradó kapcsolatokkal és a külhoni közösségekről szerzett differenciált tudással is érdemes mérni.

Politikai érdeklődés és a külhoni magyarokhoz való viszony a magyarországi fiatalok körében

A külhoni magyarokkal kapcsolatos attitűdök és tapasztalatok nem azonos módon differenciálódnak a magyarországi fiatalok körében; ez a válaszok politika iránti érdeklődése szerinti bontásában is tükröződik. A legmarkánsabb különbségek azoknál a dimenzióknál figyelhető meg, amelyek vagy közvetlenül politikai természetűek, vagy valamilyen személyes érintettséget, tapasztalatot tükröznek. Ezzel szemben a tágabb értelemben vett nemzeti szolidaritást kifejező attitűdök esetében kevésbé egyértelmű, illetve nem lineáris összefüggés látható.

A külhoni magyarok szavazati jogának megítélése jól példázza ezt a mintázatot. Az alacsony politikai érdeklődésű fiatalok 43,6 százaléka tartja fontosnak, hogy a külhoni magyarok részt vehessenek a magyarországi választásokon, míg a magas politikai érdeklődésűek körében ez az arány 48,7 százalék. A közepes érdeklődésűek esetében ennél is magasabb, 50,2 százalékos támogatottság figyelhető meg. Mindez arra utal, hogy bár a politikai érdeklődés növekedésével összefüggésben általában erősebb támogatás jelenik meg, a választójog kérdésében nem egyszerűen lineáris, hanem inkább differenciált mintázatról beszélhetünk. Ugyanakkor az alacsony és magas érdeklődésű csoport közötti különbség így is érzékelhető, ami arra utal, hogy a választójog megítélése erősebben kapcsolódik a politikai közösség határainak értelmezéséhez, mint más nemzetpolitikai kérdések.

2. ábra: Külhoni magyarokkal kapcsolatos attitűdök és tapasztalatok politikai érdeklődés szerint²⁰ (%)

Forrás: saját szerkesztés a Magyar Fiatalok 2024 súlyozott adatai alapján

Még erőteljesebb eltérések láthatók a személyes tapasztalatok szintjén. Külhoni magyarlakta területen az alacsony politikai érdeklődésűek 43,2 százaléka járt már, míg a magas érdeklődésűek körében ez az arány 59,4 százalék. A két csoport közötti 16,2 százalékpontos különbség arra utal, hogy a politikai érdeklődés nem pusztán attitűdszinten, hanem az élményszerű, tapasztalati kapcsolódás szintjén is elkülöníti egymástól a fiatalokat. A közepes politikai érdeklődésűek 48,6 százalékos aránya itt is átmeneti pozíciót jelez, tehát ebben a dimenzióban jóval inkább kirajzolódik egy fokozatos összefüggés.

Hasonló, bár valamivel kisebb abszolút szinten jelentkező különbségek mutatkoznak a külhoni kapcsolatok meglétében is. Az alacsony politikai érdeklődésűek 8,7 százaléka számolt be arról, hogy van valamilyen külhoni kapcsolata, míg a magas érdeklődésűeknél ez az arány 18,4 százalék. A közepes érdeklődésűek 17,2 százalékos értéke arra utal, hogy már a középső csoport is lényegesen közelebb áll a politikailag aktívabb fiatalokhoz, mint az alacsony érdeklődésűekhez. A kapcsolatok típusát tekintve különösen a baráti kapcsolatok esetében látványos az eltérés: ilyenekkel az alacsony érdeklődésűek 4,8, a magas érdeklődésűek 13,0 százaléka

²⁰ Bázis: n = 1250. Politikai érdeklődés: alacsony = 1–2; közepes = 3; magas = 4–5. A „fontos” kategória a négyfokú skála 3–4 értékeit foglalja magában.

rendelkezik. A családi kapcsolatoknál is kimutatható a különbség (3,3 vs. 7,2 százalék), de annak mértéke kisebb. Mindez arra enged következtetni, hogy a politikai érdeklődés nem csupán az „örökölt”, családi kötődésekhez, hanem még inkább a tudatosan fenntartott vagy kialakított horizontális kapcsolatokhoz kötődik.

A külhoni magyarok támogatásának fontossága ezzel szemben nem követ hasonlóan egyértelmű mintázatot. Ezt az állítást az alacsony politikai érdeklődésűek 59,0, a közepes érdeklődésűek 61,6, a magas érdeklődésűek 56,4 százaléka tartja fontosnak. Vagyis a támogatáspolitikai megítélése valamennyi politikai érdeklődési csoportban viszonylag magas, és nem figyelhető meg monoton emelkedő tendencia a politikai érdeklődés erőssége szerint. Hasonló trend jellemzi a külhoni magyarok magyar állampolgárságának megadásával kapcsolatos attitűdöt is: itt 52,4, 61,0 és 56,1 százalékos arányok láthatók az alacsony, közepes és magas érdeklődésű csoportoknál. Mindez arra utal, hogy a nemzethez tartozás kulturális és jogi-szimbolikus dimenziói a politikai érdeklődés szintjétől részben függetlenül is széles körű elfogadottsággal bírnak az anyaországi fiatalok körében.

Az eredmények összességében azt jelzik, hogy a politikai érdeklődés differenciáló szerepe a külhoni magyarokkal kapcsolatos viszonyban elsősorban három területen erős: a politikai jogosultságok megítélésében, a személyes tapasztalatban és a tényleges kapcsolathálózatokban. Ezzel szemben a támogatás és az állampolgárság kérdése inkább egy általánosabb kulturális-nemzeti konszenzus részeként jelenik meg. Másképpen fogalmazva: a külhoni magyarokkal kapcsolatos szolidaritás alaprétegei viszonylag széles körben osztottak, míg a politikailag érzékenyebb, a politikai közösség határait közvetlenül érintő kérdések, valamint a személyes beágyazottság dimenziói jóval inkább együtt mozognak a politikai érdeklődés mértékével.

A fenti mintázat alapján valószínűsíthető, hogy a politikai érdeklődés nem önmagában eredményez pozitívabb attitűdöket, hanem részben egy olyan szélesebb orientáció része, amelyben a közéleti nyitottság, a társadalmi kérdések iránti fogékonyság, valamint a külhoni magyar közösségekkel kapcsolatos konkrét tapasztalatok egymást erősítik. Ennek megfelelően a külhoni magyarokhoz való viszony értelmezésekor nem elegendő pusztán normatív attitűdöket vizsgálni, hanem a személyes kapcsolatok és tapasztalatok szerepét is figyelembe kell venni. A kulturális-nemzeti szolidaritás tehát politikai érdeklődéstől részben függetlenül is jelen lehet, míg a választójog megítélése erősebben kapcsolódik a politikai közösség határainak értelmezéséhez.

Kitekintés: a fiatalok és a konkrét nemzetpolitikai eszközök

A korábbi közvélemény-kutatások is arra utaltak, hogy a kulturális nemzethez tartozás elismerése és a külhoni magyarokkal kapcsolatos konkrét szakpolitikai intézkedések támogatása nem feltétlenül esik egybe.²¹ A teljes magyarországi társadalomra vonatkozó újabb, 2020-as és 2025-ös attitűdvizsgálatok ezt a differenciált képet erősítik meg. 2025-ben a könnyített állampolgárságot a válaszadók 62 százaléka, a külhoni magyarok anyagi támogatását 52 százaléka támogatta, miközben az országgyűlési választójogot 60 százalék ellenezte. A kutatás szerint az állampolgárság és az anyagi támogatás elfogadottsága a fiatalabb csoportok körében az átlagnál magasabb volt, a választójog viszont továbbra is erősen megosztó kérdés maradt.²²

Mindez illeszkedik a nagymintás ifjúságkutatásokból kirajzolódó képhez. A fiatalabb generáció számára a kulturális és jogi többes kötődés kevésbé rendkívüli, ugyanakkor a konkrét politikai részvétel megítélése külön normákhoz – például a lakóhelyhez, adózáshoz, vélelmezett következményviseléshez és pártpolitikai bizalomhoz – kapcsolódhat. A nemzeti identitás tehát a fiataloknál sem azonos a nemzetpolitikai intézmények feltétlen támogatásával; a különböző dimenziókat elemzéskor célszerű elkülöníteni.

Összegzés

A magyarországi fiatal generáció külhoni magyarokhoz fűződő viszonyának legfontosabb sajátossága a szimbolikus közelség és a kapcsolati távolság együttélése. A 2012–2024 közötti nagymintás ifjúságkutatások alapján a magyar nemzeti identitás stabil és erős: a magyarsághoz, a magyar nyelvhez és Magyarországhoz való érzelmi kötődés magas, és 2012 és 2020 között több mutató erősödött. A 2024-es hullámban ezek az értékek továbbra is magas szinten maradtak.

A külhoni magyar közösségekhez való tényleges kapcsolódás ennél jóval egyenetlenebb. A 15–34 évesek jelentős része eljutott már valamelyik szomszédos magyarlakta térségbe, különösen Erdélybe, de a tartós rokoni vagy baráti kapcsolatok a többségnél hiányoznak. A fiatalok külhoni magyarságképe ezért sokszor nem személyes mindennapi tapasztalatból, hanem oktatási, kulturális és politikai szocializációból épül fel.

A magyarországi fiatalok külhoni magyarokhoz való viszonya nem homogén, hanem erősen rétegzett. A legszélesebb konszenzust a kulturális-nemzeti szolidaritás és a támogatáspolitikai élvezeti, míg a politikai közösség határát érintő kérdések

²¹ Kiss–Barna 2013.

²² Kiss–Toró 2025.

– különösen a szavazati jog – már érezhetően megosztóbbak. Mindez arra utal, hogy a fiatalok jelentős része elfogadja a külhoni magyarokat a magyar nemzeti közösség részeként, de differenciáltabban gondolkodik arról, hogy ez milyen állampolgári és választójogi következményekkel járjon.

A jövőbeni kutatások számára három irány lehet különösen fontos. Egyrészt érdemes azonos kérdésformában ismételni a külhoni rokonokra, barátokra és utazásokra vonatkozó blokkokat, hogy valódi idősor legyen kialakítható. Másrészt a mennyiségi adatok mellett vizsgálni kellene, hogy milyen minőségű és tartósságú kapcsolatok jönnek létre az ifjúsági programok nyomán. Harmadrészt a nemzetpolitikai attitűdöket a fiatalok esetében is több dimenzióban – identitás, tudás, személyes közelség, állampolgárság, támogatáspolitikai és politikai részvétel – célszerű mérni. Így válhat láthatóvá, hogy a közös nemzeti kötődés mikor marad szimbolikus, és mikor fordul át kölcsönös, hétköznapi társadalmi kapcsolatba.

Irodalom

- Ablonczy, Balázs – Bárdi, Nándor 2010: Határon túli magyarok: mérleg, esély, jövő. In Bitskey, Botond (szerk.) *Határon túli magyarság a 21. században*. Budapest, Köztársasági Elnöki Hivatal, 11–36.
- Bárdi, Nándor 2013: Magyarország és a kisebbségi magyar közösségek 1989 után. *Metszettek*, 2. évfolyam, 2–3, 40–79.
- Bauer, Béla – Pillók, Péter – Ruff, Tamás – Szabó, Andrea – Szanyi, F. Eleonóra – Székely, Levente 2017: *Ezek a mai magyar fiatalok! A Magyar Ifjúság Kutatás 2016 első eredményei*. Budapest, Új Nemzedék Központ.
- Csepeli, György 1985: *Nemzeti tudat és érzésvilág Magyarországon a 70-es években*. Budapest, Múzsák Közművelődési Kiadó.
- Csepeli, György – Örkény, Antal 1996: A magyar nacionalizmus változó arca. In Andorka, Rudolf – Kolosi, Tamás – Vukovich, György (szerk.) *Társadalmi riport 1996*. Budapest, TÁRKI, 272–295.
- Domokos, Tamás – Kántor, Zoltán – Pillók, Péter – Székely, Levente 2021: *Kérdések és válaszok – fiatalokról, fiataloktól. Magyar Fiatalok 2020*. Budapest, Erzsébet Ifjúsági Alap – Társadalomkutató.
- Gyorgyovich, Miklós – Kiss-Kozma, Georgina – Kolozsvári, Krisztina – Pillók, Péter – Székely, Levente – Vas, Éva 2025: *Magyar Fiatalok 2024. Kérdések és válaszok – fiatalokról, fiataloktól*. Budapest, Századvég Kiadó. <https://doi.org/10.65295/IFJGY.2024>.
- Kincses, Áron 2023: *Nemzetközi vándorlás*. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal.
- Kiss, Tamás – Barna, Gergő 2013: A magyarországi és romániai közvélemény viszonya a határon túli közösségekhez, illetve a velük kapcsolatos politikához. In Uő. (szerk.) *Erdélyi magyarok a magyarországi és a romániai politikai térben*. Kolozsvár, Nemzeti Kisebbségkutató Intézet.

- Kiss, Tamás – Toró, Tibor 2025: *Egy vérből vagyunk? A 'virtuális' nemzetépítés lakossági támogatottsága Magyarországon*. Online kutatási jelentés. <https://zenodo.org/records/17453876> (letöltve: 2026. 09. 29.)
- Magyarország Kormánya 2024: Félmillió felett a Határtalanul programban részt vevő diákok száma. *kormany.hu*, 2024. 04. 16. <https://kormany.hu/hirek/felmillio-felett-a-hatartalanul-programban-reszt-vevo-diakok-szama> (letöltve: 2026. 08. 05.)
- Székely, Levente (szerk.) 2013: *Magyar Ifjúság 2012. Tanulmánykötet*. Budapest, Kutatópont.
- Székely, Levente 2022: A magyarországi ifjúság az ezredfordulótól napjainkig, avagy mit adott nekünk a nagymintás ifjúságkutatás? *Századvég*, 1, 145–169.
- Székely, Levente 2024: A nagymintás ifjúságkutatás története. *Szociológiai Szemle*, 34. évfolyam, 1. <https://doi.org/10.51624/SzocSzemle.12095>.
- Trianon 100 MTA-Lendület Kutatócsoport 2020: *Trianon a hazai közvélemény szemében. Országos lakossági közvélemény-kutatás gyorsjelentése*. Budapest, Bölcsészettudományi Kutatóközpont – Soreco Research.

